

Hegel'in *Tinin Görüngübilimi*'nin 'Önsöz' ve 'Giriş' Bölümlerinde 'Biz'in Ele Alınışı

Özet

Hegel'in *Tinin Görüngübilimi* adlı eseri üzerine pek çok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalar bazen çok özel konular üzerinde yoğunlaşabilmektedir. Bunlardan biri de, *Görüngübilim*'de 'Biz'in rolünün ne olduğu üzerinedir. Bu konuda farklı yorumlar mevcuttur. Hegel, 'biz'in kim olduğuna açık bir yanıt vermese de, O'nun ifadelerine bağlı olarak bu konuda üç ayrı yorum bulunmaktadır. Bu yorumlar sırası ile 'Biz'in deneyimleyen bilinç, okuyucu ve görüngübilimci olduğu şeklindedir. Bu yazıda söz konusu yorumlara bağlı olarak 'Biz'in *Görüngübilim*'in "Önsöz" ve "Giriş" bölümlerinde nasıl değerlendirildiğini ele alacağız.

Anahtar Terimler

Görüngübilim, Görüngübilimci, Bilinç, Bilim, Deneyim, Filozof.

Consideration of 'We' in the Sections 'Preface' and 'Introduction' of *The Phenomenology of Spirit*

Abstract

There are many studies about Hegel's book, *The Phenomenology of Spirit*. These studies sometimes concentrate on specific subject-matters. One of them is also the role of 'We' in the *Phenomenology*. There are different interpretations with regard to this matter. Although Hegel does not give any clear account of it, there are three different interpretations of the 'We' related to Hegel's explanations. These interpretations are 'We' as the experienced consciousness, the reader and the phenomenologist respectively. In relation to the interpretations in question, we will discuss how 'We' is evaluated in the 'Preface' and 'Introduction' of *The Phenomenology of Spirit*.

Key Terms

Phenomenology, Phenomenologist, Consciousness, Science, Experience, Philosopher.

* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Bölümü, Sistemik Felsefe ve Mantık Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi.

Giriş

Batı'da *Tinin Görüngübilimi* üzerine yapılan çok sayıda çözümleme mevcuttur. Bu çözümlmelerden biri de, *Tinin Görüngübilimi*'nin¹ başta "Önsöz" ve "Giriş" bölümleri olmak üzere, yapının bölümlerinde 'Biz'in ele alınışı üzerinedir. Bu noktada çok ayrıntılı çalışmalar olmamakla beraber, en azından çalışmamıza kaynaklık edecek önemli incelemeler bulunmaktadır. Bu incelemeleri göz önünde bulundurarak Hegel'in 'Biz'i nasıl işlediğini değerlendirmeye çalışacağız.

Tinin Görüngübilimi'nde 'Biz'in kim olduğu, neye gönderme yaptığı ve görüngübilimsel süreçte hangi amaçla yer aldığı son derece önemlidir. Bu analiz, hem görüngübilimin Hegel düşüncesindeki önemini kavramak, hem de görüngübilimin ne olduğunu değerlendirebilmek bakımından önem taşımaktadır. Bu anlamda *Tinin Görüngübilimi*'nin özellikle "Önsöz" ve "Giriş" bölümleri, eserin ne amaçla ortaya konduğunu belirlemek ve *Görüngübilim*'de 'Biz'in işlevinin ne olduğunu saptayabilmek açısından oldukça önemlidir.

Tinin Görüngübilimi'ni açıp, "Önsöz" bölümünden ya da "Giriş" kısmından rasgele birkaç cümle kursak; görürüz ki, "Önsöz" bölümünde, birinci tekil şahısla kurulmuş birkaç cümle dışında (Hegel 1986: 71)², Hegel genel olarak cümleleri birinci çoğul şahıs açısından kurmaktadır. Hegel'in görüngübilime yüklediği anlamın daha anlaşılır kılınması açısından, birinci çoğul şahıs olarak sunulan 'Biz'in çözümlenmesi önemlidir; zira bu çözümleme en azından, *Tinin Görüngübilimi*'ni nasıl okumamız gerektiğini göstermek suretiyle, bize, görüngübilimin Hegel felsefesindeki konumunu belirlemede ışık tutacaktır. Yani aslında görüngübilim, bize 'Biz'in kim olduğunu gösterirken; aynı zamanda 'Biz' de, bize görüngübilimin anlaşılması yolunda katkıda bulunmaktadır. Bu birinci çoğul şahsın neye gönderme yaptığına yönelik farklı yorumlar ve henüz netlik kazanmamış pek çok tartışma mevcuttur.

Bu konuda çözümlmeleri olan Martin Heidegger, Werner Marx, David Parry, Jean-Luc Nancy, Robert Pippin gibi isimler, 'Biz'in öncelikle görüngübilimciye ya da filozofa³ gönderme yaptığı konusunda ortak bir bakış açısına sahip olmakla beraber, bu 'Biz'in okuyucuya ya da deneyimi yaşayan bilince gönderme yaptığı noktasında farklı tavırlar sergilemektedirler. Örneğin Heidegger ve David Parry gibi isimler, 'Biz'in görüngübilimci yanında deneyimi yaşayan bilinci de temsil ettiğini öne sürerken; buna karşın Werner Marx, bu yoruma katılmamaktadır. Okuyucunun 'Biz' ile özdeşliği konusunda, Jean-Luc Nancy, Herbert Marcuse, Georg Lukacs ve Kenley Royce Dove gibi isimlerin dikkat çekici varsayımları olduğunu görüyoruz. Okuyucu ile 'Biz' arasında bu tür bir bağlantı kuran isimler arasında ise, okuyucuya atfedilen nitelikler konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bu farklı yorumların her biri, ilerleyen bölümlerde, bizim konuyu aydınlatmamıza katkıda bulunacaktır. Zaman zaman 'Biz'in görüngübilim açısından üstlendiği rol, görüngübilime yaklaşım tarzlarında kendini gösterecektir.

¹ Hegel'in *Die Phaenomenologie des Geistes* adlı eserinin Türkçe çevirisinde fenomenoloji yerine görüngübilim kavramı kullanıldığı için biz de çeviriye sadık kalarak fenomenoloji yerine görüngübilim, fenomen yerine görüngü ve fenomenolog yerine de görüngübilimci kavramlarını kullanacağız.

² *Tinin Görüngübilimi*'ne göndermelerde paragraf numaraları belirtilecektir.

³ Filozof ve görüngübilimci arasında ne tür bir ayrım olduğu ileride ele alınacaktır.

Konuyu aydınlatmak bakımından başlangıçta öncelikle, 'Bilinç bir deneyim yaşamaktadır' 'Bu deneyim bilince dışarıdan bakmak suretiyle, görüngübilimci tarafından betimlenir' şeklinde birtakım varsayımlar öne süreceğiz. Bu varsayımların Hegel'in görüngübilimde ne ifade ettiğini belirleyeceğiz. Bu varsayımlar, aynı zamanda *Tinin Görüngübilimi*'nde, özellikle de "Önsöz" ve "Giriş" bölümlerinde kullanılan 'Biz'in kim olduğunu belirleyebilmemizde yol gösterici olacaktır.

'*Tinin Görüngübilimi*'nde 'Biz' Kimdir?

'Biz'in Görüngübilim'deki Rolü

Tinin Görüngübilimi'nde 'Biz'in rolüne ilişkin olarak öne sürülen görüşleri daha iyi açıklayabilmek için, önce belirttiğimiz varsayımları ele almakla işe başlayalım ve daha sonra bunları 'Biz' ile bağlantılandıralım.

-Bilinç bir deneyim yaşamaktadır.

Aslında Hegel'in, görüngübilim kavramıyla anlatmaya çalıştığı şey, bilincin mutlak bilgiye ilerleyişinin deneyimidir. Bu yüzden görüngübilim, bilincin deneyiminin bilimidir (a.e., 88). Bu deneyim sürecinde farklı bilinç biçimleri ve bu bilinç biçimleri arasında geçişler olduğunu görürüz.

-Bu deneyim bilince dışarıdan bakmak suretiyle, bir görüngübilimci tarafından betimlenir.

Hegel'e göre bilincin yaşadığı deneyim, yine bilincin kendisi tarafından betimlenemez; nitekim bilinç, en azından deneyiminin henüz başlangıcında, kendi deneyiminin farkında değildir (a.e., 87). Böyle olunca bu betimlemeyi, bilince dışarıdan bakan birinin yapması gerekmektedir. İşte bu betimlemeyi yapacak olan, aynı zamanda görüngübilimin de oluşturucusu olan görüngübilimcidir.

-Hegel, görüngübilimin ne olduğunu, okuyucuya da gösteriyor.

Hegel, bilincin yaşadığı deneyim sürecini kendisiyle paylaşan okuyucuya seslenmeyi ihmal etmiyor. Hegel, bu bağlamda *Tinin Görüngübilimi*'ni okuyan okuyucuya, "Önsöz" ve "Giriş" bölümünde, eseri nasıl okuması gerektiğine dair ipuçları sunarak (Parry 1988: 10) deneyimi yaşayan bilinci nereye koymasını gerektiğini gösteriyor. Ancak okuyucu ile olan bu iletişim, Hegel'in doğrudan kendisi tarafından belirtilmemektedir. Biz, Hegel'in okuyucuya yönelimini, sadece *Tinin Görüngübilimi*'nde kullanmış olduğu ifade tarzlarından çıkarmaktayız.

Bu çerçevede, belirlemiş olduğumuz, daha doğrusu *Tinin Görüngübilimi*'nin içinden çekip çıkardığımız varsayımlara dayalı olarak, 'Biz'in Hegel tarafından nasıl ele alındığını incelemeye çalışacağız. Bu varsayımları yine ayrı ayrı ele alıp; bu kez onlara 'Biz'in varlığı açısından yaklaşıyoruz. Bu yaklaşım tarzı, 'Biz'in Görüngübilim'deki

rolünü ve kim olduğunu ortaya çıkarırken; aynı zamanda kim olmadığını ve neye karşılık gelmediğini de belirleyecektir.

Görüngübilim'deki Deneyimleyen Bilinç 'Biz' ile Özdeş midir?

'Biz'in bilinç ile özdeş olup olmadığına dair iki ayrı görüşün mevcut olduğunu görüyoruz. Bu görüşlerden ilki, bilinci 'Biz'den bağımsız olarak ele alır ve buna bağlı olarak bilinç ile 'Biz'in özdeş görülemeyeceğini temellendirmeye çalışır. Bu görüşün başlıca savunucuları olarak Werner Marx'ı ve D. Parry'yi görebiliriz. Diğer yaklaşım ise, bilinç ile 'Biz'in farklı iki bilinç olarak düşünülemediğini öne sürer. Bu yaklaşımın savunucuları arasında Robert Pippin, Jean-Luc Nancy ve M. Heidegger'i sayabiliriz.

Bilinç ile 'Biz'i iki ayrı bilinç olarak gören yorumcular, buna dayanak olarak bilincin deneyim sürecinin bütününe farkında olamamasını alır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Hegel'e göre, bilinç, yaşadığı deneyimin farkında değildir. Aslında burada önemli olan, bilincin deneyimin farkında olmayışı değil; ama bu farkında olmayışın nedenleridir. Zira bu nedenler, 'Biz'in bilinç ile bağlantısının ne olduğu noktasında belirleyici olacaktır.

Acaba bilinç, neden içinde bulunduğu ilerleyişin farkına varamamaktadır? Hegel'e göre, bilincin yaşadığı deneyimi fark edememesinin nedeni, süreci yaşıyor olmasıdır; yani ulaşılabilecek noktaya ulaşamamıştır, bilinç henüz yolun başındadır. Eğer bilinç, yaşadığı sürecin farkında olsaydı, oluş ortadan kalkmış ve mutlak bilgiye ulaşmış olacaktı. Oysa bilincin bulunduğu nokta, henüz yolun başıdır ve bilincin sahip olduğu bilgi, yalnızca görüngünün gerçek olmayan, yalnızca gerçek olduğu varsayılan bilgisidir.

İşte Hegel'in bu düşüncelerinden yola çıkan ilk yaklaşıma göre, sürecin farkında olan, eğer bilincin kendisi değilse; ortada bunu fark eden ya da keşfeden başka bir bilincin olması gerekmektedir. Dolayısıyla 'Biz' en azından "Önsöz" ve "Giriş" bölümleri temel alındığında, bilinç ile özdeş olarak görülemez (a.e., 4). Çünkü kendi deneyiminin bilincinde olmayan bir bilincin, bu deneyimi betimlemesi düşünülemez (Hegel 1986: 87).

Hegel, bilincin bu bilinçsizliğini, *Tinin Görüngübilimi*'nin "Giriş" kısmında şu ifadeleri ile vurgulamaktadır: "...yalnızca bu zorunluluğun kendisi ya da yeni nesnenin doğuşu -ki kendini bilince o bunun nasıl olduğunu bilmeksizin sunmaktadır- bizim için deyim yerindeyse bilincin arkasında ilerleyen şeydir." (a.e.). Bu nedenle, görüngübilimde önemli bir rol üstlenen 'Biz'in, deneyimi yaşayan bilincin dışında olması gerekir. Bu bilincin neye karşılık geldiğini daha sonra açıklamak üzere, burada, söz konusu yaklaşımın 'Biz'in deneyimi yaşayan bilinç ile özdeş olmadığını savunduğunu söylemekle yetinelim.

Bilinci 'Biz'den bağımsız olarak ele alan ilk yaklaşımın karşısında, bu ikisinin özdeşliğini varsayan düşünürlerin savları ise daha farklıdır. Bu düşünceyi öne süren yorumculardan Pippin'in temel varsayımı, sürecin dışında kalınarak, onun anlaşılamayacağıdır (Pippin 1993: 58). Bu düşünce şöyle formüle edilir: "Ben, Bizdir ve Biz, Ben-dir." (a.e.). Fakat burada Ben'in 'Biz' ile özdeşliği, görüngübilimin başlangıç aşamasının

da gerçekleşmez. Ben, ancak sürecin sonunda, 'Biz' olabilecektir (Parry 1988: 65). Heidegger'in Hegel yorumunda da benzer bir yaklaşımla karşı karşıya kalmaktayız. Heidegger, ontik bilincin, süreç sonunda ontolojik bilince dönüşeceğini öne sürmektedir (Heidegger 1989: 150-151). Böyle bir yorum şekli, bizi, deneyim sürecinden geçen bilinci, Hegel'in kendi bilinci olarak görmeye götürebilir. Bu tür bir sonucun ortaya çıkmasının nedenlerini daha sonra ele almak üzere, *Tinin Görüngübilimi*'nde 'Biz'in asıl anlamının ne olduğunu belirlemeye geçebiliriz.

***Tinin Görüngübilimi*'nin Okuyucusu 'Biz' Olarak Görülebilir mi?**

Hegel, daha önce de belirttiğimiz gibi, *Tinin Görüngübilimi*'nde çok sık olmakla beraber, birinci tekil şahsı kullanmıştır. Bu durumda görüngübilimsel süreçte, deneyimi yaşayan bilinç karşısında hem 'Ben', hem de 'Biz'in varlığı söz konusudur. Acaba bunlardan hangisi, kimi temsil etmektedir? Hiç şüphesiz Hegel'in 'Ben' diyerek kurduğu cümlelerdeki 'Ben' kendisidir. Çünkü bu cümlelerde "...göz önünde tutabilirim ki ...umabilirim ki" (Hegel 1986: 71) şeklindeki ifadeler, Hegel'in kendi kanaatlerini ortaya koymaktadır. Peki ya 'Biz' ile başlayan cümleler? Onlar neye ve kime gönderme yapmaktadır? Eğer yine Hegel'in kendisini ifade ediyorsa, neden onlar da, birinci tekil şahısla kurulmamış da, bu cümlelerde birinci çoğul şahıs tercih edilmiştir? Eğer bu 'Biz' Hegel ile beraber başkalarını işaret ediyorsa, bu başkaları kimdir?

Bu konuda oldukça farklı bakış açıları mevcuttur. Kenley Royce Dove, Jean-Luc Nancy, George Lukacs ve Herbert Marcuse gibi Hegel yorumcularının bakış açısına göre okuyucu, 'Biz' ile özdeş sayılabileceken; diğer bir yaklaşım, okuyucuyu süreç sonradan dahil olan ve 'Biz' ile farklı bir ilişki içerisinde olan bir üçüncü şahıs olarak ele alır (Parry 1988: 1-10). Üçüncü bir yaklaşım ise, okuyucuyu hiç işin içine dahil etmez (Marx 1988: 78-96). Farklı farklı düşünceler öne sürülmekle beraber, üzerinde uzlaşılmış bir görüş söz konusu değildir.

İlk bakış açısına göre bilincin deneyimi içerisinde, bu deneyimden geçen okuyucu, *Tinin Görüngübilimi*'nde karşılaştığımız 'Biz'in kendisi olarak sunulmaktadır (Nancy 2002: 77). Fakat bu ortak görüşe karşın, söz konusu isimler arasında da yorum farklılıkları bulunmaktadır. Örneğin Nancy'nin okuyucuyu 'Biz' olarak görmesinin temelinde, yalnızca Hegel'in sunduğu gerçekliğin, salt teorik, yaşamdan kopuk bir deneyimle ilişkilendirilemeyeceği ve bundan dolayı anonim bir aklın ya da öznenin kendi gelişimi olarak değil; yaşayan belli bilinçlerin, ki bu okuyucu olarak sunulmaktadır, deneyimi olması düşüncesi yatmaktadır (a.e., 76-77). Fakat Nancy, bu okuyucunun niteliği hakkında bize herhangi bir bilgi vermez (a.e., 77).

Buna karşın Dove, Lukacs ve Marcuse, 'Biz' olarak gördükleri okuyucuyu, sıradan bir okuyucu olarak değil de; bir felsefe okuyucusu olarak betimlerler. Örneğin Dove, *Tinin Görüngübilimi*'ni bir psikodrama deneyimi olarak görür ve eserin okuyucusunu da psikodramanın baş oyuncusu olan protagonist olarak ele alır (Dove 1965: 35). Böyle bir bakış açısı ile *Görüngübilim*'in yapısını ele aldığımızda, protagonist olarak okuyucu, yani 'Biz', kendisini, her bir bilinç biçiminin yerine koyar ve bu deneyimde karşısına nelerin çıkabileceğini görür (a.e.). Dove gibi Lukacs da, *Görüngübilim*'in okuyucusunu yetkin bir değerlendirme yapabilen bir felsefe okuyucusu olarak görür (Lukacs 1976: 475). Marcuse de benzer bir şekilde okuyucu

olarak 'Biz'i betimlerken, onun sıradan bir okuyucu olmadığını, *Tinin Görüngübilimi*'nin okuyucularını felsefeciler olarak sunarak vurgulamaya çalışır. Marcuse şöyle der: "Yapıtın değişik bölümlerini anlayacak olan okur daha şimdiden 'felsefe ögesinde' yaşıyor olmalıdır. Sık sık ortaya çıkan 'Biz' gündelik insanı değil ama felsefecileri belirtir."(Marcuse 2000: 83).

Bu iddiaya karşın daha temkinli bir şekilde okuyucuyu 'Biz' ile özdeşleştirmeksizin sürece sonradan dahil eden yaklaşımlar da söz konusudur. Bununla ilişkili olarak, Hegel'in, *Tinin Görüngübilimi*'nin "Önsöz" bölümünde okuyucuyu, 'Biz'in perspektifini üstlenmesi için hazırlamaya giriştiği şeklinde bir yorumla da karşılaşmaktayız (Parry 1988: 24). Böyle bir yaklaşım içerisinde olan Parry, 'Biz'e yönelik geniş değerlendirmesinde, okuyucunun varlığına sık sık göndermede bulunmaktadır (a.e., 10). Dolayısıyla sanki Hegel, okuyucunun perspektifinden görüngübilime yaklaşıyormuş hissine kapılırız. Bu durum, 'Biz'in okuyucu ile özdeşleştirilebilir bir konumda olduğu izlenimini uyandırır da (a.e.); Parry'nin ifade etmeye çalıştığı şey, böyle bir özdeşliğin olduğu değildir. Parry'ye göre Hegel, okuyucuyu, esere 'Biz'in gözü ile yaklaşmaya hazırlamaktadır. Ancak bununla beraber bu süreç, okuyucuyu görüngübilimci ile aynı kefeyle koymak olarak değerlendirilmemelidir.

Okuyucu ile görüngübilimci arasında, onları birbiri ile özdeşleştirmeyi engelleyen açık bir ayrım bulunmaktadır. Buna göre görüngübilimci, deneyimi betimlemek için herhangi bir kılavuzluğa ihtiyaç duymamaktadır; oysa okuyucu, bu kılavuzluğa gereksinim duymaktadır. Belki de bu yüzden Hegel, "Önsöz" ve "Giriş" bölümlerinde görüngübilimin nasıl bir deneyim olduğu konusunda açıklamalar sunmaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken, okuyucunun henüz başlangıçta 'Biz' olarak görülemeyeceğidir. O, kaçınılmaz bir şekilde 'Biz' ile özdeşleştirilecekse bile, ancak sürecin sonunda, Hegel'in sunduğu bakış açısına sahip olduğunda 'Biz' olacaktır. Fakat bu çıkarım, Hegel'in kendi düşüncelerinden yola çıktığımızda, biraz zorlama bir çıkarım olacaktır; nitekim Hegel, okuyucuyu görüngübilimsel sürece hazırlasa da, bu hazırlık, onu sonunda bir Hegel kılmak adına değildir. Hegel burada okuyucuya, sadece amacının ne olduğunu ve neden görüngübilime gereksinim duyduğunu anlatmaya çalışmaktadır.

'Biz'in okuyucu ile olan ilişkisi bağlamında ortaya konulan bu yoruma karşın; 'Biz'in görüngübilimdeki rolüne ilişkin değerlendirmesinde Werner Marx, okuyucunun varlığını ön plana çıkarmamakta, hatta onu işin içine hiç katmamaktadır (a.e., 78-97). Belki söz konusu karışıklığa neden olacağını düşündüğü için, okuyucuya yönelik bir değerlendirme yapmamaktadır.

Bu görüşler bağlamında bakarsak, 'Biz'in görüngübilimin başlangıcında okuyucu olarak alınması, süreci karmaşıklatacaktır. Çünkü her şeyden önce okuyucu, *Tinin Görüngübilimi*' yazıldıktan sonra, esere dahil olmaktadır (Parry 1988: 3). Böyle olunca okuyucu, görüngübilimi anlamakla yetinecektir. Oysa bundan önce görüngübilimin bir bilim olarak şekillendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla 'Biz'e, Hegel tarafından sıradan bir okuyucu olmanın ötesinde yüklenen bir anlam olmalıdır (a.e.). 'Biz'e yüklenen bu anlamı, ancak Hegel'in ne yapmaya çalıştığını düşünmeye başladığımızda algılar bir duruma geliriz.

Görüngübilimci Olarak 'Biz'

Burada 'Biz'in rolüne yönelik değerlendirmeye geçmeden önce *Tinin Görüngübilimi*'nde bilincin deneyimini betimleyenin görüngübilimci olarak mı, yoksa filozof olarak mı görülmesi gerektiğini belirlememiz gerekmektedir. Bu eserin sınırları içerisinde ele alacak olursak, görüngübilimci ile filozofun birbiri yerine geçip geçmediği yeterince açık değildir; dolayısıyla hangisinin kullanılması gerektiği konusunda bir uzlaşma bulunmamaktadır. Örneğin Werner Marx, 'Biz'e ilişkin değerlendirmesinde, görüngübilimcinin rolünden söz etmekle beraber, zaman zaman görüngübilimci yerine filozof terimini de kullanmaktadır (1988: 92). Jean-Luc Nancy ise, görüngübilimci yerine, filozof demektir (2002: 77). David Parry'nin bu konudaki tutumu, yeterince açık değildir. O, görüngübilimci ya da filozof yerine, genellikle '*Görüngübilim*'in yazarı' ya da 'bilimin yaratıcısı' ifadelerini kullanır (Parry 1988: 6). Fakat Parry'nin, görüngübilimci ya da filozof arasında herhangi bir tercih yapmak durumunda kaldığında görüngübilimci terimini kullanmayı tercih ettiğini görüyoruz (a.e., 3). Kenley Royce Dove (1965: 36) ve Hyppoolite (1974: 79) ise, 'Biz'i filozof olarak görmektedir. Fakat hangi terim tercih edilirse edilsin, hangi ifade kullanılırsa kullanılsın, yorumcuların gönderme yaptığı şey, aynı şeyi göstermektedir. Filozof ya da görüngübilimci derken kastedilen, deneyimi yaşayan bilinç ve okuyucu dışında, deneyimi betimleyen bilinçtir.

Fakat yine de filozof ve görüngübilimci arasında nasıl bir ayrım olduğunu belirlemede yarar var. Öncelikle Hegel'in deneyimi betimleme amacını taşıdığını göz önünde bulundurarak filozof ile görüngübilimcinin aynı şey olmadığını ifade etmeliyiz. *Tinin Görüngübilimi* söz konusu olduğunda, filozof ile görüngübilimci arasında çok ince bir ayrım vardır. *Görüngübilim*'i bir filozof olarak ele almak, onu görüngübilimcinin gözüyle betimleme ihtimalini ortadan kaldıracaktır. Elbette bu görüngübilimci aynı zamanda filozof olabilir; ancak filozof *Görüngübilim*'in sınırları içerisinde görüngübilimci tavrını korumalıdır. Dolayısıyla görüngübilimci ile filozofun görüngübilime yaklaşımları da farklı olmak durumundadır.

Bu noktaya az çok açıklık getirdikten sonra, artık görüngübilimci olarak 'Biz'in *Görüngübilim*'deki rolünü belirlemeye geçebiliriz. Görüngübilimde bilincin, henüz deneyiminin başlangıcında kendi ilerleyiş sürecinin farkına varamadığı; bunun farkında olanın 'Biz' olduğu gösterilir (Hyppolite 1974: 66). Bu 'Biz', yaşanan sürecin bilincinde olan, 'görüngübilimci'dir (Parry 1988: 3). Bu noktada, yani 'Biz'in görüngübilimin betimleyicisi ve elbette oluşturucusu olduğu noktasında, bir görüş birliği bulunmaktadır. Bununla ilişkili olarak Hegel'e kendince sert eleştirilerde bulunan Heidegger dahi, bu konuda pek çok yorumcu ile hemfikirdir (Heidegger 1989: 126-129) Hegel'in *Tinin Görüngübilimi*'ni yazarken taşıdığı amaç göz önünde bulundurulursa bilincin deneyimini betimleyen kişinin görüngübilimci olduğu açıkça görülecektir. Nitekim görüngübilimin kendisi, Hegel açısından bilimsel bir ilerleyişin adı ise (Hegel 1986: 87), bu durumda bu ilerleyişi kavrayanın ve sürecin farkında olanın da görüngübilimci olması gerekir.

Görüngübilimci, öncelikle bir kaşıftır; o, bilincin bir deneyim geçirdiğini keşfetmek yoluyla kaşif adını alır (Marx 1988: 81). Yalnız bu kaşıflık, bir bilim adamının sıradan olmayan kaşıflığıdır; bu yüzden de görüngübilimcinin su yüzüne çıkardığı şey, rasgele bir arayışla bulunmuş bir yenilik olarak görülmemelidir. Nitekim görüngübilimci, bilincin yaşadığı deneyim sürecine bir bütün olarak bakar; ya da bir başka ifade ile o,

bütünlüğü içinde görüngüsel bilgi deneyimini açığa çıkarır (a.e.). Bunun yanında görüngübilimci, bilincin bir adım sonra unuttuğunu hatırlar. Bilinç, daima önceki yaşadıklarını unuttur; oysa görüngübilimci hatırlamakla yükümlüdür (Parry 1988: 63). Belki de bu yüzden, görüngübilim unutulmuş yolun hatırlanmasıdır.

Tinin Görüngübilimi'nde Görüngübilimci Kimdir?

Burada, söylediklerimizle bağlantılı olarak yanıtını bulmamız gereken bir soru mevcuttur. Acaba bilince dışsal olan ve onu betimleyen görüngübilimci kimdir? Bu soruya verilen ve verilebilecek yanıtların da yeterince net olmadığını söylemekle başlayalım. 'Biz', bilinci betimleyendir. Bu anlamda bir yanıt olarak, Hegel'in hem deneyimi yaşayan bilince sahip olduğu ve dolayısıyla ilerleyişi gerçekleştirdiği, hem de kendi bilincine dışarıdan bakarak, onun ilerleyiş sürecini betimlediği şeklinde yorumlar mevcuttur (Nancy 2002: 77).

Hegel'in kendi deneyimini betimlediği bir varsayım olarak kabul edildiğinde; bir bilincin bu deneyimi betimleyebilmesi için, en azından bu deneyimi yaşamış ya da yaşıyor olması gerekliliği doğmaktadır. Çünkü sürecin dışında olan herhangi bir birey, herhangi bir bilinç, bu süreci tüm ayrıntılarıyla betimleyebilecek bir yetiye sahip olmayabilir. Bu durumda görüngübilimcinin 'Biz' olarak öncelikle karşısına aldığı deneyimleyen bilincin, öncelikle kendi bilinci olması gerekir. Bu durumda bu bilinç, Hegel'in kendi bilincidir (Parry 1988: 6).

Hegel'in 'Biz' derken bir görüngübilimci olarak kendisini ortaya koyduğu kabul edilebilir bir görüştür. Ancak buradan, zorunlu olarak, Hegel'in kendi yaşadığı deneyimi daha sonra başa dönüp betimlediği şeklinde bir sonuç çıkmaz. Hegel'in bir görüngübilimcinin bakış açısı ile deneyimi yaşamadan da onu betimleyebileceğini düşünebiliriz. Aksini düşündüğümüzde birtakım olanaksızlıklarla karşılaşmaktayız. *Tinin Görüngübilimi*'nde ortaya konulan bilinç biçimleri ve dünya biçimleri, bir bireyin ya da herhangi bir bilincin bu deneyimi tümüyle yaşayamayacağı kadar geniştir. Bunu göz önünde bulundurursak, Hegel'in Grek dünyasını betimlemesinin, kendisinin bu yaşam biçiminden geçtiği anlamına gelmeyeceğini görebiliriz. Ya da mutsuz bilinci, Hegel'in bilincinin deneyimi olarak görmek, pek de akılcı bir yaklaşım olmayacaktır.

Bir Görüngübilimci Olarak 'Biz'in Önemi

Burada Hegel'in, bizzat deneyimi yaşamış bir bilinç olarak 'Biz' ile özdeşliği konusunda uzlaşma olmamakla beraber, üzerinde uzlaşılan nokta, bilincin deneyiminin bilimi olarak görüngübilimin, görüngübilimci olarak 'Biz'in varlığından bağımsız düşünülemezdir. Dolayısıyla "Giriş" bölümünü göz önünde bulundurarak, burada yanıtını bulmamız gereken bir soru daha mevcuttur. Bilincin deneyimini serimleyen 'Biz' yani görüngübilimci olmasaydı, ne olurdu?

Bu sorunun yanıtı çok açık aslında. Görüngübilimci olmasa idi, bu durumda Hegel'in tasarladığı şekliyle, görüngübilim de olmazdı. Görüngübilimi, bir bilim kılan şey, bilincin gerçekleştirdiği diyalektik devimin her aşamasının ayrıntılarıyla betimlemesidir. Fakat bu betimleme, herhangi bir nesnenin ya da olayın sıradan bir betimlemesi gibi düşünülmemelidir. Çünkü görüngübilimci, bilincin deneyimini betimlerken, aynı

zamanda bilinç biçimleri arasındaki geçişleri gösterir. *Tinin Görüngübilimi*'nin asıl amacının da bu geçişlerin belirlenmesi olduğunu düşünürsek; söz konusu betimlemeyi ve görüngübilimcinin üstlendiği rolün önemini kavrayabiliriz.

Bu çerçevede bilinç biçimleri arasındaki geçişleri gösteren görüngübilimci olarak 'Biz'in varlığı, aynı zamanda görüngübilimin varlığının da teminatıdır. Buna bağlı olarak ulaşacağımız bir başka sonuç da, 'Biz'in, görüngübilimin teminatı olması yanında; görüngübilim de aslında Hegel'in felsefesinin bütünüdür. Çünkü görüngübilim, hem Hegel'in Tin felsefesinde bir aşamayı temsil etmektedir, hem de sistemin bütününe bir giriş niteliğine sahiptir. O olmaksızın, bütünün bir parçası eksik olacak ve sistemin bütünlüğü ortadan kalkacaktır.

Bir görüngübilimci olarak 'Biz'in varlığı, görüngübilime dayanak sağlamak dışında ayrıca bir önem taşımaktadır. 'Biz' yoluyla şekillenen Hegel'in görüngübiliminin özgün yanı, bilince özgürlüğünü sağlamasıdır. Bu anlamda da Hegel, diğer Alman idealistlerinden, Kant'tan, Fichte ve Schelling'den ayrılmaktadır. Betimleme sürecinin görüngübilimci tarafından yapılması, görüngübilimcinin bilince dışarıdan gideceği yolu dayatması anlamında düşünülmemelidir. Aksine Hegel, bu dayatmayı ortadan kaldırmak için bu süreci açıklama değil de, betimleme olarak adlandırır. Fichte ve Schelling'in düşüncesinde, gidilecek yolun bilince dışarıdan dayatıldığını görürüz. Hegel, bunu ortadan kaldırmakla aslında bilince ve dolayısıyla tine özgürlük yolunu açmış olmaktadır. Şöyle ki, bilinç kendi izleyeceği yönü kendinden çıkaracak ve sonunda mutlak bilgiye ilerleyecektir; ancak bu ilerlemenin ötesinde asıl önemli olan, bilincin kendi yolunu kendisinin bulmasıdır. İşte Hegel, bilince tanınan özgürlüğü, "Giriş" bölümünde şu şekilde göstermektedir:

"Bilinç kendi ölçütünü kendinden verir, ve böylece inceleme, bilincin kendi kendisi ile karşılaştırılması olur....buna göre, ölçütü yanımızda getirmemiz ve kendi parlak fikir ve düşüncelerimizden araştırmada yararlanmamız gerekmez." (Hegel 1986: 84).

"...[B]ilinç kendi kendisini sınamaktayken, bize düşen yalnızca seyretmektir. Çünkü bilinç bir yandan nesnenin bilinci, öte yandan kendisinin bilincidir."(a.e., 85).

Hegel, tasarımsal düşünce anlayışından uzaklaşmak adına, görüngübilimi bilincin serüveni olarak nitelendiriyor ve bu yüzden bilinç biçimleri arasındaki geçişleri göstermek suretiyle bilinci betimliyor. Oysa Kant ve Fichte, tasarımsal bir düşünce ortaya koyarken, aynı zamanda bilinci şekillendirmeye çalışmışlardır. Bu ayrım göz önünde bulundurulduğunda Hegel'in ortaya koyduğu şekliyle görüngübilim, Hegel'i diğer Alman idealistlerinden farklı kılmaktadır. Bu bağlamda *Tinin Görüngübilimi*'ni farklı kılan da, bir yanı ile görüngübilimcinin, yani 'Biz'in üstlenmiş olduğu işlevdir.

Böylelikle 'Biz'in *Tinin Görüngübilimi*'nde hangi anlamlarda kullanıldığını ve bunun ne açıdan önem taşıdığını ana hatlarıyla açıklamış olduk. Bu açıklamalardan sonra, yapmamız gereken, farklı bir bakış açısıyla, 'Biz'in ilgili bölümlerde -"Önsöz" ve "Giriş" bölümlerinde- nasıl değerlendirildiğini görmektedir.

“Önsöz” Bölümünde ‘Biz’in Ele Alınışı

Tinin Görüngübilimi'nin “Önsöz”ü, Hegel tarafından eser tamamlandıktan sonra yazılmış ve ona eklenmiştir (Rockmore 1997: 6). Bunun da etkisi ile “Önsöz”, bazı Hegel yorumcuları tarafından eserden ayrılabilir başlı başına büyük bir yapıt olarak görülmüştür (Marcuse 2000: 86; Kaufmann 1997: 187). O yüzden de, üzerinde fazlasıyla durulmuş ve *Tinin Görüngübilimi*'nin anlaşılmasının, “Önsöz” bölümünü anlamaya bağlı olduğu öne sürülmüştür (Kaufmann 1986: 1). “Önsöz”, bir hazırlık sürecidir; çünkü Hegel, bir eserin önsözünün eserin tümü olmadığı gibi parçalarından biri de sayılamayacağını; dolayısıyla bize gerçeği sunmadığını belirtir (Hegel 1986:1).

Bir yapıtın önsözünün eser açısından konumunu böyle belirleyen Hegel, buna karşın, *Tinin Görüngübilimi*'nin “Önsöz”ünde esere ilişkin olarak çok kapsamlı değerlendirmelerde bulunmuş ve aslında öyle bir “Önsöz” yazmıştır ki, onu atladığımız takdirde bu yapıtı anlamak neredeyse imkansızlaşmaktadır. Bu bağlamda “Önsöz”, eseri anlamak yanında, bizim çalışmamız açısından da oldukça gereklidir. Nitekim daha önce de üzerinde durduğumuz gibi, Hegel, bu bölümde, ‘Biz’in rolüne yönelik dolaylı olarak da olsa, önemli ipuçları vermektedir. Kimilerine göre “Önsöz”, okuyucuyu esere hazırlama amacına hizmet etmektedir (Heidegger 1989: 150). “Önsöz”ün bu şekilde yorumlanması, zaman zaman okuyucunun Hegel’in kendisi ile birlikte, bilincin deneyimine tanıklık eden ‘Biz’ olarak görülmesine yol açmıştır (a.e.).

“Önsöz”ü salt okuyucuyu metne hazırlamada bir aşama olarak görmek, onun önemini yok saymak olacaktır. Her şeyden önce *Tinin Görüngübilimi*'nin “Önsöz”ü, felsefenin bir bilim olduğunun meşrulaştırılmasıdır (Hegel 1986: 5). Bilimin iç zorunluluğunun farkında olan ise, sürecin dışında bulunmakla beraber söz konusu sürecin zorunluluğunu gören ‘Biz’dir. Bu ‘Biz’, yani görüngübilimci olarak ‘Biz’, deneyimin dışında kalarak onun henüz tamamlanmamış olduğunun farkına varan, bunun yanında bu tamamlanmamışlığın sonsuza dek sürmeyeceğini de bilen bilinçtir (a.e., 79). Ancak bundan daha önemlisi, görüngübilimci olarak sunulan ‘Biz’, bilinç biçimlerinin her birinin deneyiminin içeriğini taşımak bakımından edimselliğini korur (Marx 1988: 91).

Böylelikle bilimin nasıl bir zorunluluk içerdiğini ve bu zorunluluğun nasıl ortaya konacağını betimleyen, bu betimleme içerisinde ‘Biz’in varlığına dair ipuçları veren Hegel, “Giriş” bölümünde ‘Biz’i, onun karşısına bilinci koyarak betimlemeyi sürdürmektedir.

“Giriş” Bölümünde ‘Biz’in Ele Alınışı

“Önsöz”de görüngübilimci olarak ‘Biz’, henüz deneyimi yaşayan bilinci pek fazla karşısında bulmaz. Hegel burada, sadece gidilecek yolda nelerle karşılaşılacağına bir betimlemesi yapar. Buna karşın *Tinin Görüngübilimi*'nin “Giriş” kısmında, “Önsöz”den farklı olarak, deneyimi yaşayan bilinç ile bu deneyimi betimleyen bilinç arasında keskin bir ayrım yapılır. Söz konusu ayrım, Hegel tarafından, ‘Biz’in görüngübilime olan katkısının ne olduğu belirtilmek suretiyle ortaya konur (a.e., 78). Bu katkı, bilincin deneyim süreci olan diyalektik devimin kavranması şeklinde gerçekleşecektir (a.e.). Werner Marx’a göre bu katkı, diyalektik devimin kavranmasının ötesine de geçmektedir. Nitekim Werner Marx’a göre, “Giriş” bölümü söz konusu olduğunda ‘Biz’in rolü,

tasarlamaktan ibarettir (a.e., 84). Görüngübilimci, bize, sıradan bir betimleyiş sunmaz; bilinci göz önünde bulundurarak, onun geçeceği aşamaları sunar; fakat bu tasarlama yine bilince dayandırılır.

Bilincin bir biçimden başka bir biçime geçişi, buna bağlı olarak bir bilinç düzeyinde bırakılan eski nesneden yeni bir bilinç biçimine ve elbette yeni ve gerçek olduğu varsayılan nesneye geçiş, eğer diyalektik bir süreç ise, bunu kavrayacak olan şüphesiz yalnızca *Tinin Görüngübilimi*'nde adı geçen 'Biz'dir. Ancak 'Biz' yalnızca diyalektik sürecin farkına varmakla 'Biz' olmaz; o, aynı zamanda bilincin karşısında yeni bir nesnenin varolmasının rastlantısal olmadığını da görür ya da gösterir (Parry 1988: 60). Dolayısıyla onun görüngübilime asıl katkısı, bu sürecin rastlantısal olmadığını ortaya koyması noktasındadır. Bu öyle bir katkıdır ki, görüngübilimi benim olma yolunda onaylar (Hegel 1986: 87). Nitekim daha önce de belirttiğimiz gibi görüngübilimin bilim olmasının nedeni, onun rastlantıdan arınmış olması ve dolayısıyla zorunluluk içermesidir.

Bu bağlamda Hegel, "Giriş" bölümünde, bilincin nasıl ve neden bir deneyim yaşadığını açıklamaktadır. Bilinç, O'na göre gerçek olana, yani mutlak bilgi aşamasına ulaşmak için bir yola girmiştir; ancak bu yolda o, bunu fark etmese de, henüz görüngüsel bilgiye sahiptir (a.e., 77) Bilincin geçtiği bu yol, Hegel tarafından, bilincin kendisini eğitmesinin ayrıntılı tarihi olarak tanımlanır (a.e., 78). Eğer öyleyse, bilinç, ne yolun başlangıcında, ne de ortalarında henüz gerçeğe erişmemiştir. Bir başka ifade ile, bir bilincin deneyimi diğer bir bilinçten daha gerçek değildir (Harris 1995: 24). Şimdi bilinç, hep adımını ileriye doğru atmakta, ama sonunda ulaşacağı noktayı görememektedir. Bunu gören ve bilen, aynı zamanda bilincin dışından ona bakarak onu betimleyen 'Biz'dir (Hegel 1986: 87).

Duyusal kesinlikte bilincin karşısına aldığı şey, olgulardır; yani o, bir şeyin varlığından ya da yokluğundan söz eder ve bunu şimdiki zaman kipi ile ortaya koyar (Harris 1995: 23). Duyusal bilinç aşaması ile beraber artık somut olarak deneyim süreci başlamaktadır ve bu süreç, tüm ayrıntıları ile görüngübilimcinin rehberliğinde (Marx 1988: 92) ortaya konmaktadır. Henüz 'Bilinç' bölümünün ilk aşaması olan 'Duyusal Pekinlik' kısmının başlangıcında bunu hissederiz. Hegel şöyle der: "Başlangıçta ya da dolaysızca nesnemiz olan bilgi, kendisi dolaysız bilgi olandan, *dolaysızın* ya da *varolanın bilgisi* olandan başkası olamaz. Biz de eşit ölçüde *dolaysız* ya da *alıcı* davranmalıyız; öyleyse o kendisini sunarken onda hiçbir şeyi değiştirmemeli ve sezinlemeden [Auffassen] kavramayı [Begreifen] uzak tutmalıyız." (Hegel 1986: 90).

Tinin Görüngübilimi'nin, görüngübilimin ne olduğuna dair çok şey içeren bu son derece önemli paragrafı, 'Biz'in analizi açısından da oldukça önemlidir. Öncelikle, bilincin burada dolaysız bir bilgiye sahip olduğunu görüyoruz. Yani bilgiye bir müdahale söz konusu değildir. Hegel, daha ilk cümlelerden itibaren betimlemeyi yapan bir görüngübilimci ('Biz') olarak karşımıza çıkıyor.

Hegel'in görüngübilimci için saptadığı bu görüş, Heidegger için bir eleştiri konusu olmuştur. Heidegger, Hegel'in görüngübiliminde deneyim kavramını incelediği eserinde, 'Biz'in konumu üzerine onun bir tartışmaya girer. Bu bağlamda Heidegger, daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi, 'Biz'i açık bir şekilde görüngübilimci ile özdeşleştirir; ancak Heidegger'in görüngübilimcinin rolü konusunda öne sürdüğü fikirleri çelişkili bulur (1989, 150). Bu çelişki, Heidegger'e göre görüngübilimcinin sürecin dışında

kalmasından ileri gelmektedir. Görüngübilimci, bilinci kendi haline bırakacak fakat aynı zamanda görüngünün görünüşünü, görüldüğü, belirlediği şekli koruyacaktır (a.e., 126). Bu, Heidegger açısından kabul edilebilir bir açıklama değildir. Heidegger'e göre görüngübilimci, eğer bilincin deneyimine temkinli yaklaşacak ve deneyimin devamlılığını içeren bilgiyi muhafaza edecekse, bunu sürecin dışında kalarak yapamaz (a.e., 128, 150). Ancak sürece dahil olduğunu düşünürsek, bu kez de sürece müdahalesi kaçınılmaz olacaktır.

Heidegger'in böyle bir sonuca varmasına, Hegel'in "bizim katkımız" dediği şeyi 'değiştirme, tersine çevirme' olarak değerlendirmesi sebep olmuştur (a.e., 128). Ona göre görüngübilimci, bilincin geçirdiği deneyimi ortaya koyarken, aslında bilinç biçimlerini kendisi ortaya koymakta, deyim yerindeyse bilincin mevcut yapısını alt üst etmektedir (a.e.). Sanki süreç kendiliğinden işlemiyormuş ve önceden görüngübilimci tarafından bu sürece müdahale söz konusu imiş gibi. Hegel, görüngübilimcinin rolünü, açık bir şekilde 'tasarlamak' olarak sunmaz. Fakat bu rol, tasarlamak dahi olsa, bilincin deneyimini yönlendirmek anlamına gelmeyecektir. Hegel'in yaptığı şey, bilince dayanarak onun ne tür bir deneyimden geçeceğini belirlemektir. Ancak bu belirleme, belirttiğimiz gibi bir kurgu olmayıp, bilincin yaşadığı deneyimin gerçekliğine dayanır. Bu anlamda Hegel'in görüngübilimcinin katkısı dediği şey, bilincin yaşadığı diyalektik devimin evrelerini tespit etmektir (Marx 1988: 84).

Ama görüngübilimci, bilinci yürümeye başladığı yoldan döndürmez ya da ona nereye gitmesi gerektiğini empoze etmez. Dolayısıyla Hegel'in görüngübilimcinin katkısı olarak gördüğü şey, Heidegger'in düşündüğünden çok uzaktır. Eğer Hegel, Heidegger'in ifade ettiği gibi, görüngübilimcinin sürece müdahale ettiğini söylese ya da düşünse idi; bu durumda kendince hatalı gördüğü ve karşı çıktığı, Kant'ın ya da Fichte ve Schelling'in düştüğü yanlışlığı tekrar etmiş olacaktı. Oysa O, tam da bu düşüncülerin yaklaşımına karşı olduğu için, görüngübilimi, bilincin, dışarıdan müdahaleyi kabul etmeyen deneyiminin bilimi olarak görmektedir (a.e., 83). Dolayısıyla Hegel'e göre görüngübilimci, sürecin içinde barındırdığı olumsuzlamanın aslında oluş ve gelişme açısından gerekli olduğunu gören, ancak ona dışarıdan bakan 'Biz'dir.

Sonuç

Hegel felsefesinin bütünlüğü içerisinde görüngübilimin nerede yer aldığı, hala üzerinde uzun tartışmalara neden olan bir sorundur. Henüz bu konuda bir uzlaşma söz konusu değilken; biz, oldukça genel olduğunu düşündüğümüz bu sorunun içerisinde daha özel bir problem üzerinde durmaya çalıştık. *Tinin Görüngübilimi* içerisinde sıkça karşımıza çıkan birinci çoğul şahsın, 'Biz'in kim olduğunun cevabını bulmaya çalıştık. İlk soruya doyurucu bir yanıt bulunamamışken, bir sonraki basamağa atlamak, doğru bir yaklaşım gibi görünmeyebilir. Ancak böyle bir yaklaşımın, ilk soruya yönelik bir çözümlenmeyi de kolaylaştıracağını düşünürsek, attığımız bu adım, çok da yanlış bir adım gibi algılanmayabilir. Geldiğimiz nokta, bunu kanıtlar niteliktedir. Nitekim 'Biz'in kim olduğu ile bağlantılı incelemeler, bizi, Hegel'in görüngübilimi şekillendirirken neyi amaçladığını kavramaya biraz daha yaklaştırmıştır.

Tinin Görüngübilimi, onu okuma şekline göre, 'Biz' kimdir?' sorusuna oldukça farklı yanıtlar verebilmektedir. Nitekim Hegel yorumcuları, bu soruya, görüngübilime

baktıkları pencereden yanıt vermektedirler. Böyle olunca 'Biz'in kim olduğu konusunda açık bir sonuca ulaşmak da güçleşmektedir. Bu güçlüğü rağmen bu konuda üç farklı yorumun ortaya konduğunu görüyoruz.

Bunlardan ilki, 'Biz'i *Görüngübilim*'in okuyucusu olarak ele alan yorumlardır. Bu yorumun temsilcileri arasında Kenley Royce Dove, Jean-Luc Nancy, George Lukacs ve Herbert Marcuse bulunmaktadır. Ancak sözü edilen okuyucu, sıradan bir okuyucu olarak görülmez. Bu konuda herhangi bir görüş belirtmeyen Nancy dışındaki diğer isimler, *Görüngübilim*'in okuyucusunun felsefe okuyucusu olduğu konusunda uzlaşırlar. Zaten sıradan bir okuyucunun böyle bir deneyimi kavrayacak alt yapıya sahip olduğunu düşünmek zordur. Bu konudaki diğer bir yaklaşımın temsilcisi David Parry, okuyucunun varlığını göz ardı etmemekle beraber onu sürece sonradan dahil eder ve 'Biz' ile farklı bir ilişki içerisinde olan bir üçüncü şahıs olarak ele alır. Hegel'in 'Biz' derken ifade etmeye çalıştığı şeyin okuyucu olmadığını belirtir. Bunun yanında Parry, okuyucunun bilinçli bir okuyucu olup olmadığını belirtmese de, öne sürdüğü savlardan çıkarığımız kadarıyla, O da bir felsefe okuyucusundan söz etmektedir. Werner Marx'ın temsilcisi olduğu üçüncü bir yaklaşım ise, okuyucuyu işin içine hiç dahil etmez: sanki okuyucu diye bir kişi ya da kişiler yokmuş gibi davranır.

Bu yorumlardan yola çıkarak şunu söyleyebiliriz: Okuyucuyu 'Biz' olarak görmek, görüngübilimciyi eserin dışında bırakmak gibi hatalı bir sonuca ulaşmamıza neden olabilir. Çünkü o zaman deneyimi betimleyen bir görüngübilimciye gerek kalmayacaktır. Bunun bir diğer sakıncası da, Hegel'in okuyucuyu, deneyim sürecini çözümlenecek bir olgunluğa erişmesi için eğitme amacını taşıdığını düşünmemize yol açabilecek olmasıdır. Bu durumda, eğitilen okuyucu, süreç sonunda 'Biz'e dönüşecekmiş gibi bir beklenti oluşur. Oysa Hegel, *Tinin Görüngübilimi*'nin "Önsöz" ve "Giriş" bölümleri söz konusu olduğunda böyle bir amaç taşıyormuş gibi görünmemektedir. Bu çerçevede okuyucuyu 'Biz' olarak görmek doğru bir yaklaşım olmaz. Bununla birlikte onu süreçten tümtüyle soyutlamak da, aynı şekilde hatalı olacaktır. Nitekim *Tinin Görüngübilimi* Hegel'in kendisi için aldığı bir notlar topluluğu değildir ve okunması için yazılmış gibi görünmektedir.

'Biz'in kim olduğuna ilişkin ikinci sav, deneyimi gerçekleştiren bilincin, Ben'in 'Biz'e dönüştüğü savıdır. Bu yaklaşım, Robert Pippin, Jean-Luc Nancy ve Heidegger tarafından ortaya konmuştur. Bilincin, deneyim sürecinin sonunda 'Biz' olabileceği şeklindeki bu yaklaşımın da, tıpkı 'Biz'in okuyucu ile özdeşleştirilmesinde olduğu gibi birtakım sakıncalı sonuçları bulunur. Her şeyden önce deneyimi yaşayan her bir bilincin, süreç sonunda 'Biz' olacağına bir kesinliği bulunmamaktadır. Bunun yanında böyle bir önkabul, Hegel'i, deneyimleyen bilinç ile özdeş kılmak anlamına gelir. Bu durum, Hegel'in *Tinin Görüngübilimi* yoluyla ortaya koyduğu düşüncenin gözden kaçırılması anlamına gelecektir. Nitekim belirttiğimiz gibi Hegel bu eseri, bireysel bir tatmin için yazmamıştır.

Son olarak bir de, 'Biz'i görüngübilimci ile özdeşleştiren görüşler bulunmaktadır. David Parry, Jean-Luc Nancy, Werner Marx ve Kenley Royce Dove gibi isimler, bu görüşü savunmaktadırlar. Buna rağmen bu konuda ortak bir sonuca varanlar arasında dahi görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bu görüş ayrılığının nedeni, 'Biz'in görüngübilimci mi yoksa filozof mu olduğu konusunda ortaya çıkmaktadır. Werner Marx, 'Biz'i ifade etmek için görüngübilimci terimini kullanmakla beraber, zaman zaman görüngübilimci

yerine filozof terimini de kullanmaktadır. Jean-Luc Nancy'nin bu konudaki tutumunun, filozof terimini kullanmaktan yana olduğunu görüyoruz. David Parry'nin bu konudaki yaklaşımının yeterince açık olmadığını görüyoruz. O, görüngübilimci ya da filozof demez; genellikle 'Görüngübilim'in yazarı' ya da 'bilimin yaratıcısı' ifadelerini kullanır. Fakat Parry'nin, görüngübilimci ya da filozof arasında herhangi bir tercih yapmak durumunda kaldığında, görüngübilimci terimini kullanmayı tercih ettiğini görüyoruz. Kenley Royce Dove ise, 'Biz'i filozof olarak görmektedir.

Burada görüngübilimci ile filozof arasında bir tercih yapılacaksa, bu tercihin görüngübilimciyi kullanmak yönünde olması daha uygundur. Çünkü Hegel, bize bilincin deneyiminin bilimini sunmaktadır ve bu deneyim filozof tarafından değil, görüngübilimci tarafından betimlenir. Bu bağlamda filozofu görüngübilimciye indirgemeyeceğimiz gibi, görüngübilimci de *Tinin Görüngübilimi*'nin sınırları içerisinde filozof olarak ele alamayız.

Bu belirlemelerden sonra vurgulamamız gereken bir diğer nokta da, Hegel yorumcularının 'Biz'in kimliği konusunda keskin bir şekilde birbirinden ayrılan üç ayrı cephe oluşturmadığıdır. Nitekim gördüğümüz kadarıyla en azından üçüncü görüş üzerinde genel bir uzlaşma bulunmaktadır. Ya da 'Biz'in okuyucu olduğunu savunan yorumcular arasında, onun aynı zamanda görüngübilimci olduğunu düşünenler bulunmaktadır.

Şimdi bu yorumların hangisinin doğru olduğu konusunda kesin bir tavır ortaya koyamayız. Çünkü bunun yanıtı, Hegel tarafından açık bir şekilde ortaya konmamıştır. Bu nedenle biz, yalnızca hangi yanıtın *Tinin Görüngübilimi*'nin yapısına daha uygun olduğu üzerine yorum yapabiliriz. Eserin mantıksal yapısı ve Hegel'in görüngübilimi şekillendirirken taşıdığı amaç göz önünde bulundurulursa, 'Biz'in görüngübilimci olarak alınması daha uygun gibi görünmektedir. Üstelik bu görüngübilimci, herhangi bir kişi olmayıp Hegel'in kendisi olarak alınırsa, *Görüngübilim*'in çözümlenmesi çok daha kolaylaşmaktadır. Ancak bir yanıt olarak, bu da yalnızca bir olasılık ama yakın bir olasıktan ibarettir.

KAYNAKÇA

- DOVE, Kenley Royce (1965) *Toward an Interpretation of Hegel's Phaenomenologie des Geistes*, Michigan: Yale University Ph. D.
- HARRIS, Henry Sifton (1995) *Phenomenology and System*, Cambridge: Hackett Publishing.
- HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich (1986) *Tinin Görüngübilimi*, çev. Aziz Yardımlı, İstanbul: İdea Yayınları
- HEGEL (1986) *Texts and Commentary*, trans. & ed. Walter Kaufmann & Herman Glockner, Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- HEIDEGGER, Martin (1989) *Hegel's Concept of Experience*, trans. Kenley Royce Dove, 2. Baskı, San Francisco: Harper and Row Publishing.
- HYPOLITE, Jean (1974) *Genesis and Structure of Hegel's Phenomenology of Spirit*, trans. Samuel Cherniak & John Heckman, Evanston: Northwestern University Press.
- LUKACS, Georg (1976) *The Young Hegel: Studies in the Relations between Dialectics and Economics*, trans. Rodney Livingston, 1. Baskı, Cambridge: The MIT Press.

MARCUSE, Herbert (2000) *Us ve Devrim: Hegel ve Toplumsal Kuramın Doğuşu*, çev. Aziz Yardımlı, 2. Baskı, İstanbul: İdea Yayınları.

NANCY, Jean-Luc (2002) *Hegel The Restlessness of The Negative*, trans. Jason Smith & Steven Miller, Minnesota: University of Minnesota Press.

PARRY, David M (1988) *Hegel's Phenomenology of the 'We'*, New York: Peter Lang Publishing.

PIPPIN, Robert (1993) "You Can't Get There from Here: Transition Problems in Hegel's Phenomenology of Spirit", *The Cambridge Companion to Hegel*, ed. Frederick C. BEISER, New York: Cambridge University Press.

ROCKMORE, Tom (1997) *Cognition: An Introduction to Hegel's Phenomenology of Spirit*, Berkeley: University of California Press.

MARX, Werner (1988) *Hegel's Phenomenology of Spirit: A Commentary Based on the Preface and Introduction*, trans. Peter Heath, Chicago: The University of Chicago Press.